

บทที่ 1

ปฏิกิริยาออกซิเดชัน - รีดักชัน (Oxidation - Reduction)

วัตถุประสงค์ เพื่อให้ นักศึกษามีความรู้และเข้าใจเกี่ยวกับ

1. ปฏิกิริยาออกซิเดชัน - รีดักชัน
2. ความแรงและเรียงลำดับของตัวออกซิไดส์และตัวรีดิวซ์
3. สมการของปฏิกิริยาออกซิเดชัน - รีดักชัน

สารเคมี

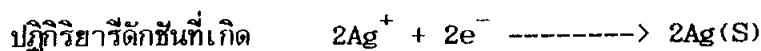
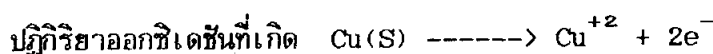
1. แผ่นทองแดงขนาด 15 x 15 มิลลิเมตร
2. แผ่นสังกะสีขนาด 15 x 15 มิลลิเมตร
3. แผ่นตะกั่วขนาด 15 x 15 มิลลิเมตร
4. น้ำโบรมีน
5. คาร์บอนเตตระคลอไรด์ (CCl_4)
6. สารละลายคอปเปอร์ไนเตรต 0.1 M ($0.1 \text{ M Cu(NO}_3)_2$)
7. สารละลายเฟอริกคลอไรด์ 0.1 M (0.1 M FeCl_3)
8. สารละลายไอโอดีน 0.05 M (0.1 M I_2)
9. สารละลายเลดไนเตรต 0.1 M ($0.1 \text{ M Pb(NO}_3)_2$)
10. สารละลายโพตัสเซียมโบรไมด์ 0.1 M (0.1 M KBr)
11. สารละลายโพตัสเซียมเฟอโรไซยาไนด์ ($0.1 \text{ M K}_3\text{Fe(CN)}_6$)
12. สารละลายโพตัสเซียมไอโอไดด์ 0.1 M (0.1 M KI)
13. โพตัสเซียมเปอร์แมงกาเนต ($\text{KMnO}_4(\text{S})$)
14. สารละลายซิลเวอร์ไนเตรต 0.1 M (0.1 M AgNO_3)
15. สารละลายซิงค์ไนเตรต 0.1 M ($0.1 \text{ M Zn(NO}_3)_2$)
16. สารละลายกรดไฮโดรคลอริก 6 M (6 M HCl)
17. น้ำกลอรีน
18. สารละลายโซเดียมคลอไรด์ 6 M (6 M NaCl)

อุปกรณ์

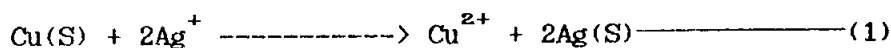
1. หลอดทดลอง
2. แท่งแก้วคน

ทฤษฎี

ปฏิกิริยาออกซิเดชัน - รีดักชัน เป็นปฏิกิริยาที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงเลขที่หรือเลขออกซิเดชันของธาตุสองชนิดในปฏิกิริยาเดียวกัน ซึ่งเกิดจากการให้หรือรับอิเล็กตรอนของธาตุ ปฏิกิริยาที่เกิดขึ้นมี 2 ปฏิกิริยาคือปฏิกิริยาออกซิเดชันและรีดักชัน ตัวอย่างเช่น ปฏิกิริยาระหว่างโลหะทองแดงกับซิลเวอร์ไอออน

เมื่อรวมปฏิกิริยาทั้งสองจะเกิดปฏิกิริยา

การเรียงลำดับความแรงของตัวออกซิไดส์และตัวรีดิวซ์

(The Relative Strength of Oxidizing and Reduction Agents)

กระบวนการเกิดออกซิเดชัน - รีดักชัน จะเกี่ยวข้องกับการแข่งขันในการให้หรือรับอิเล็กตรอน โดยที่ถ้าเป็นตัวออกซิไดส์ที่แรงกว่าก็จะสามารถดึงดูอิเล็กตรอนได้มากกว่า และทางกลับกันถ้าเป็นตัวรีดิวซ์ที่แรงกว่าก็จะสามารถดึงดูอิเล็กตรอนได้น้อยกว่า เมื่อพิจารณาปฏิกิริยาที่เกิดขึ้นในสมการ (1) จะเห็นได้ Ag^{+} สามารถดึงอิเล็กตรอนได้มากกว่า Cu^{2+} จึงเป็นตัวออกซิไดส์ที่แรงกว่า Cu^{2+} และพบว่าปฏิกิริยานี้เกิดจริง โดยจะเกิด Ag และสารละลายจะเกิดเป็นสีน้ำเงินของ Cu^{2+} แต่ถ้าทดลองนำ Cu^{2+} มาทำปฏิกิริยากับ Ag^{+} จะไม่มีปฏิกิริยาเกิดขึ้น ปฏิกิริยาในสมการที่ (1) อาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า Cu เป็นตัวรีดิวซ์ที่แรงกว่า Ag หรือ Ag^{+} เป็นตัวออกซิไดส์ที่แรงกว่า Cu^{2+}

สำหรับฮาโลเจนเนื่องจากส่วนใหญ่ให้สีและสามารถละลายในชั้น CCl_4 ได้ดีกว่าในน้ำ ฉะนั้นการทดสอบความแรงของตัวออกซิไดส์ในกลุ่มฮาโลเจนจึงทดลองได้โดยสังเกตสีของฮาโลเจนอิสระที่เกิดขึ้นในชั้น CCl_4 (อยู่ชั้นล่างเนื่องจาก

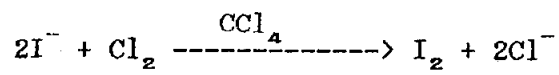
มีความถ่วงจำเพาะมากกว่าน้ำ) ดังนี้

Cl_2 จะไม่มีสี

I_2 จะให้สีม่วง (violet)

Br_2 จะให้สีเหลืองปนส้ม (orange-brown)

ตัวอย่าง ปฏิกิริยาระหว่างคลอรีนกับสารละลายไอโอดีนที่เกิดขึ้นใน CCl_4

violet

วิธีการทดลอง

1. การทดสอบความแรงของตัวออกซิไดส์ และตัวรีดิวซ์ในกลุ่มโลหะ

1. ตัดชิ้นของทองแดงเป็นชิ้นเล็ก ๆ ใส่ในหลอดทดลอง 2 หลอด
หยด 1 มิลลิลิตรของ Zn^{2+} ในหลอดแรก และหยด 1 มิลลิลิตร ของ Pb^{2+}
ในหลอดที่สอง เขย่าและสังเกตผลการทดลอง
2. ทดลองเหมือนข้อ 1 แต่เปลี่ยนชนิดโลหะเป็นสังกะสี และสาร
ละลายที่หยดเป็น Cu^{2+} , Pb^{2+} ตามลำดับ
3. ทดลองเหมือนข้อ 1 แต่เปลี่ยนชนิดโลหะเป็นตะกั่วและสาร
ละลายที่หยดเป็น Cu^{2+} , Zn^{2+} ตามลำดับ

2. การทดสอบความแรงของตัวออกซิไดส์ และรีดิวซ์ในกลุ่มฮาโลเจน

ผสมสารละลายฮาโลเจนหลอดละ 5 หยดกับสารละลายไฮไลต์เข้มข้น
0.1 M หลอดละ 1 มิลลิลิตร และ CCl_4 หลอดละ 1 มิลลิลิตร โดยจับคู่สาร
ผสมกันทั้งหมด 6 หลอด ดังตารางดังนี้

หลอดที่ 1	สารละลายฮาโลเจน	สารละลายเฮไลด์
1	Br_2	NaCl
2	Br_2	KI
3	Cl_2	KBr
4	Cl_2	KI
5	I_2	NaCl
6	I_2	KBr

เขย่าสารผสมทั้ง 6 หลอดอย่างแรง (หลาย ๆ ครั้ง) แล้วปล่อยให้แยกชั้นสักรู สัมผัสและบันทึกสีที่เกิดขึ้น CCl_4 (ชั้นล่าง) พร้อมทั้งเปรียบเทียบความแรงของตัวออกซิไดส์

3. ปฏิกริยาระหว่างเหล็ก (III)

กับเฮไลด์ไอออน

3.1 ผสมสารละลาย 0.1 M FeCl_3 1 มิลลิลิตร, 2 มิลลิลิตรของ 0.1 M KBr และ CCl_4 1 มิลลิลิตร เขย่าและสังเกตสี

3.2 ผสมสารละลาย 0.1 M FeCl_3 1 มิลลิลิตร, 2 มิลลิลิตรของ 0.1M KI และ CCl_4 1 มิลลิลิตร เขย่าและสังเกตสี

3.3 เติม $\text{K}_3\text{Fe}(\text{CN})_6$ 5 หยด ลงในหลอดทดลองข้อ 3.1 และ 3.2 พร้อมทั้งเขย่าสังเกตสีที่เกิดขึ้นในชั้นบนถ้ามี Fe^{2+} อยู่จะให้ตะกอนสีน้ำเงินเข้มของ $\text{Fe}_3(\text{Fe}(\text{CN})_6)_2$

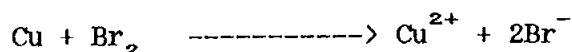
4. ปฏิกิริยาระหว่างแมงกานีส (II) กับเปอร์แมงกาเนตไอออน

- 4.1 ตัก KMnO_4 ประมาณ 0.1 กรัม ใส่ในหลอดทดลอง
- 4.2 เติม 6 M HCl 3 มิลลิลิตร แล้วอุ่นสารละลาย
- 4.3 สังเกตสีและกลิ่นที่เกิดในหลอดทดลอง

5. ปฏิกิริยาระหว่างฮาโลเจนกับโลหะ

เพื่อทดสอบความสามารถของฮาโลเจนในการออกซิไดส์โลหะ โดย

- 5.1 ตัดชิ้นทองแดงใส่หลอดทดลอง 1 ชิ้น เติมน้ำโบรมีน 10 มิลลิลิตร เขย่าสักครู่ แขนหลอดทดลองในอ่างน้ำร้อนเพื่อไล่โบรมีนอิสระที่เหลืออยู่ ปฏิกิริยาที่เกิดขึ้น จะเป็นดังสมการ

- 5.2 ทดสอบ Cu^{2+} ที่เกิดโดยแบ่งสารละลายในข้อ 5.1 เป็น 2 ส่วนเท่า ๆ กัน

5.3 ส่วนแรกทดสอบ Cu^{2+} โดยเติม 6M NH_4OH 1 มิลลิลิตร ถ้ามี Cu^{2+} จะให้สารละลายสีฟ้าของ $[\text{Cu}(\text{NH}_3)_4]^{2+}$

5.4 ส่วนที่สองทดสอบ Br^- ที่เกิดโดยเติม 0.1 AgNO_3 1 มิลลิลิตร จะเกิดตะกอนสีขาวนวลของ AgBr

บันทึกผลและสรุปผลการทดลอง

รายงานผลการทดลอง

ปฏิบัติการเคมี เรื่อง..... วันที่ทำการทดลอง.....

ชื่อผู้ทำการทดลอง..... รหัส..... เลขที่.....

ชื่อผู้ร่วมทำการทดลอง..... รหัส..... เลขที่.....

ชื่อผู้ร่วมทำการทดลอง..... รหัส..... เลขที่.....

กลุ่มปฏิบัติการ..... section..... ที่..... ห้องที่ทดลอง.....

อาจารย์ผู้ควบคุม 1.....

2.....

3.....

ผลการทดลอง

1. การทดสอบความแรงของตัวออกซิไดส์ และตัวรีดิวซ์ในกลุ่มโลหะ

เขียนสมการไอออนิกสุทธิของสมการที่เกิดระหว่างโลหะกับไอออนของโลหะ

คู่โลหะและ ไอออนของโลหะ	ผลที่สังเกต	สมการ ไอออนิกสุทธิ
$\text{Cu} + \text{Zn}^{2+}$		
$\text{Cu} + \text{Pb}^{2+}$		
$\text{Zn} + \text{Cu}^{2+}$		
$\text{Zn} + \text{Pb}^{2+}$		
$\text{Pb} + \text{Cu}^{2+}$		
$\text{Pb} + \text{Zn}^{2+}$		

โลหะคูได เป็นตัวรีดิวซ์ที่แรงกว่ากัน

ทองแดงกับสังกะสี.....

ตะกั่วกับทองแดง.....

ตะกั่วกับสังกะสี.....

2. การทดสอบความแรงของตัวออกซิไดส์

และตัวรีดิวซ์ในกลุ่มฮาโลเจน

บันทึกผลและเขียนสมการ ไอออนิกสุทธิที่เกิด

หลอดที่	สารละลาย	ผลการทดลอง (สีในชั้น CCl_4)	สมการ ไอออนิกสุทธิ
1	Br_2 และ Cl^-		
2	Br_2 และ I^-		
3	Cl_2 และ Br^-		
4	Cl_2 และ I^-		
5	I_2 และ Cl^-		
6	I_2 และ Br^-		

จากผลการทดลอง เรียงลำดับ

ตัวออกซิไดส์ได้ดังนี้.....

ตัวรีดิวซ์ได้ดังนี้.....

3. ปฏิกิริยาระหว่างเหล็ก (III)

กับไฮไลต์ไอออน

สารละลาย	สีก่อนเติม $K_3 Fe(CN)_6$		สีหลังเติม $K_3 Fe(CN)_6$	
	ชั้น CCl_4	ชั้นน้ำ	ชั้น CCl_4	ชั้นน้ำ

จงเขียนสมการไอออนิกของปฏิกิริยา ระหว่างเหล็ก (III) กับไฮไลต์ไอออน
ตามผลการทดลองที่ได้

เหล็ก (III) กับไฮไลต์ไอออน

.....

.....

.....

.....

เหล็ก (III) กับโบรไมด์ไอออน

.....
.....
.....
.....
.....

จากผลการทดลองเรียงลำดับ

ตัวออกซิไดส์ได้ดังนี้.....

ตัวรีดิวซ์ได้ดังนี้.....

4. ปฏิกิริยาระหว่างแมงกานีส (II)

กับเปอร์แมงกาเนตไอออน

ผลการทดลองจากการผสม MnO_4^- กับ Cl^- ในสารละลายกรด

.....
.....

สมการที่เกิดจากปฏิกิริยา

.....
.....
.....

ในปฏิกิริยานี้ตัวออกซิไดส์ คือ.....

ตัวรีดิวซ์ คือ.....

5. ปฏิกิริยาระหว่างสารละลายกับโลหะ

การทดสอบ	ผลการทดลอง
Cu^{2+} Br^-	

สมการไอออนิกสุทธิระหว่างโบรมีนกับทองแดงคือ

.....

.....

.....

.....

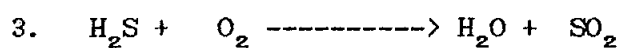
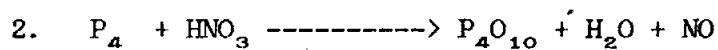
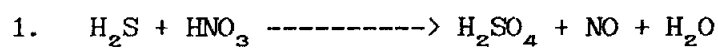
.....

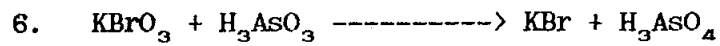
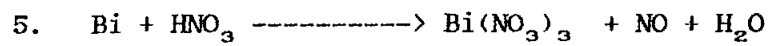
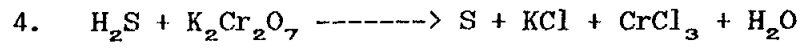
คำถาม

1. จงเขียนผลปฏิกิริยาที่เกิดจากตัวออกซิไดส์ และตัวรีดิวซ์ที่ทำปฏิกิริยา
ด้วยกันในแต่ละคู่

ตัวออกซิไดส์	ผลปฏิกิริยาที่เกิด	ตัวรีดิวซ์	ผลปฏิกิริยาที่เกิด
KMnO ₄ (acid)		H ₂ S	
Cl ₂		SO ₂	
K ₂ Cr ₂ O ₇		H ₂ C ₂ O ₄	
HNO ₃		Fe ²⁺	
Fe ³⁺		HNO ₂	
HNO ₂		I ⁻	

2. จงดุลสมการต่อไปนี้

3. จงหาว่าสารใดต่อไปนี้สามารถใช้เป็นตัวออกซิไดส์หรือตัวรีดิวซ์ พร้อมทั้งเขียนรูปของรีดิวซ์หรือออกซิไดส์ที่เกิดด้วย

สาร	เป็นตัว	รูปของรีดิวซ์หรือออกซิไดส์ที่เกิด
Al		
Sn^{2+}		
HBr		
Br_2		
MnO_4^-		
H_2SO_3		

